

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Tomazin

Financiranje celovečernega filma v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Eva Tomazin

Mentor: red. prof. dr. Peter Stanković

Financiranje celovečernega filma v Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se staršem za podporo in razumevanje skozi leta študija.

Hvala tudi Alešu Pavlinu za pomoč pri diplomskemu delu.

Posebno pa se zahvaljujem fantu Luki, ki mi je v najtežjih trenutkih pomagal in me spodbujal.

Financiranje celovečernega filma v Sloveniji

Osrednja tema diplomske naloge je analiza financiranja celovečernih filmov v Sloveniji v kontekstu filmske produkcije. Ta vidik je izredno pomemben, saj proračun v veliki meri določa, kakšni celovečerni filmi se bodo snemali – tako iz izvedbenega vidika kot tudi stilskega in vsebinskega.

Diplomsko delo najprej predstavi kratek pregled zgodovine slovenskega celovečernega filma. S pomočjo primerjave z ameriško filmsko industrijo nato osvetli splošne značilnosti njegovega financiranja, po katerih je tipični predstavnik evropske kinematografije. Glavni namen diplomskega dela je analiza zakonskih, institucionalnih in ekonomskih vidikov financiranja celovečernih filmov v Sloveniji ter iskanje možnih rešitev in ukrepov za izboljšanje stanja. Diploma svojo analizo sklene z ugotovitvijo, da bi slednji morali iti v smeri sprememb zakonodaje po vzoru uspešnejših evropskih držav in zagotavljanja dodatnih finančnih sredstev prek večje komercialne uspešnosti na tujih trgih.

Ključne besede: financiranje, produkcija, celovečerni film, proračun, javna sredstva.

Financing of Slovenian feature film

The central topic of the thesis is to analyse the financing of Slovenian feature films in the context of film production. This aspect is extremely relevant as film budgets in Slovenia determine to a large extent what kind of films are being produced - in operational, content as well as stylistic regards.

Thesis first provides a brief overview of the history of Slovenian feature film. Comparing it to American film industry it then illuminates general characteristics of financing, which position Slovenian film as a typical representative of European cinematography. The central section of the thesis peers into legislative, institutional and economical aspects of financing of feature films in Slovenia and also explores how to improve the existent practices. Thesis is concluded by arguing that improvements could be made by adopting legislative already proven efficient in other EU countries and by gaining more commercial success on international markets, which could inject additional financial assets into the production of Slovenian feature films.

Key words: financing, production, feature film, budget, public finance.

Kazalo

1 UVOD.....	6
2 SLOVENSKI (CELOVEČERNI) FILM.....	7
2.1 Kratak pregled zgodovine slovenskega celovečernega filma.....	8
3 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI FINANCIRANJA SLOVENSKEGA CELOVEČERNEGA FILMA.....	10
3.1 Financiranje v kontekstu filmske produkcije	14
4 SPECIFIKE FINANCIRANJA SLOVENSКИH CELOVEČERNIH FILMOV	16
4.1 Nacionalna javna sredstva financiranja slovenskega celovečernega filma	16
4.1.1 Slovenski filmski center	16
4.1.2 Viba film	20
4.1.3 RTV Slovenija.....	21
4.2 Evropska javna sredstva in programi	22
4.2.1 Ustvarjalna Evropa (2014 – 2020) – podprogram MEDIA.....	22
4.2.2 Eurimages.....	23
4.3 Dodatni viri financiranja	26
5 PRIHODNOST FINANCIRANJA SLOVENSKEGA CELOVEČERNEGA FILMA IN UKREPI ZA IZBOLJŠANJE STANJA	26
5.1 Nacionalni program za kulturo 2014 - 2017.....	26
5.1.1. Cilji in ukrepi nacionalnega programa za kulturo 2014 – 2017:	28
5.2 Zakon o slovenskem avdiovizualnem centru – SLAVC.....	30
6 ZAKLJUČEK	32
7 LITERATURA	36

1 UVOD

Glede na dejstvo, da je film najdražja oblika umetnosti, je financiranje eden izmed najpomembnejših vidikov filmske produkcije. Za slovenski celovečerni film je ta vidik še toliko pomembnejši in sicer ne zgolj zaradi izvedbenega vidika (brez zadostnega proračuna filma pač ni mogoče posneti) temveč tudi zato, ker je zaradi specifik financiranja slovenski film v neki meri zaznamovan tako stilsko kot tudi vsebinsko. V Sloveniji namreč proračun oziroma bolj natančno omejitve le-tega pomembno določajo, kakšni celovečerni filmi se sploh snemajo. Posledično je namen moje diplome, da preučim financiranje slovenskega celovečernega filma. Mojo analizo bosta vodili naslednji raziskovalni vprašanji:

- Kakšni so zakonski, institucionalni in ekonomski vidiki financiranja celovečernih filmov v Sloveniji?
- Kakšni bi lahko bili ukrepi za izboljšanje stanja na področju financiranja celovečernih filmov v Sloveniji?

Svoje raziskovalne cilje bom dosegla z uporabo naslednjih metod: analiza literature, primarnih in sekundarnih pisanih in internetnih virov ter ostalih relevantnih dokumentov institucij s področja financiranja filmske produkcije. Dodatne podatke sem pridobila s poglobljenim intervjujem, ki sem ga opravila s solastnikom in producentom produkcijske hiše Perfo, doc. dr. Alešem Pavlinom.

Aleš Pavlin je filmski in televizijski producent, solastnik produkcijske hiše Perfo in profesor na ljubljanski Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo (AGRFT). Študij je zaključil na fakulteti za ekonomijo in na fakulteti dramskih umetnosti v Beogradu. Perfo je v zadnjih letih ena najbolj produktivnih produkcijskih hiš pri nas. Podpiše se lahko pod celovečerna filma *Izlet* in *Dvojina* režiserja Nejca Gazvode, film *Gozdovi* so še vedno zeleni režiserja Marka Naberšnika, TV nanizanki *Naš vsakdanji kruhek* in *Lepo je biti sosed* ter najnovejša celovečerca *Šiška Deluxe* režiserja Jana Cvitkoviča in *Julija in alfa Romeo* režiserja Blaža Završnika.

V prvem delu diplomske naloge bom razložila pomen pojma celovečernega filma v Sloveniji in njegovo kratko zgodovino. Splošne značilnosti financiranja slovenskega

celovečernega filma bom predstavila v kontekstu evropske kinematografije in jih primerjala s toliko bolj uspešno in širšo filmsko industrijo ameriškega Hollywooda.

V nadaljevanju bom predstavila financiranje celovečernega filma v kontekstu filmske produkcije ter osvetlila pomen in naloge producenta pri nastajanju filma. Delo slovenskih producentov bom ponovno primerjala z nalogami producentov, ki delujejo na področju ameriške filmske industrije.

Nato si bomo ogledali specifične financiranja slovenskih celovečernih filmov, ki jih bom razdelila na nacionalna in evropska sredstva ter dodatne vire pridobivanja sredstev. Podrobneje si bomo ogledali slovensko zakonodajo in institucije, ki delujejo na področju filmske, avdiovizualne in kinematografske dejavnosti v Sloveniji.

V zadnjem delu diplomske naloge bom predstavila prihodnost financiranja slovenskega celovečernega filma ter ukrepe za izboljšanje stanja v sklopu Nacionalnega programa za kulturo 2014 – 2017 in Zakona o slovenskem avdiovizualnem centru, ki si prizadevata za izboljšave na tem področju.

2 SLOVENSKI (CELOVEČERNI) FILM

Film je umetnost gibljivih slik. Gibanje, zvok in barva pripomorejo k temu, da filmska slika ohranja videz resničnosti. O filmu pa ne moremo govoriti samo v povezavi z umetnostjo, ampak tudi kot o industriji, ki zajema dva različna pojma in sicer pomeni koncentracijo tehničnih sredstev, ki so potrebna izdelavo določene vrste blaga, beseda industrija pa pomeni tudi vodenje finančne organizacije z interesom po dobičku (Dragojevič v Štefančič 2011, 3).

Enotna definicija slovenskega filma med ustvarjalci in kritiki ne obstaja, zato pa se mnogi zgledujejo po definiciji, ki je zapisana v Splošnih pogojih poslovanja Filmskega sklada RS – javnega sklada (zdaj Slovenskega filmskega centra) (Ur.l. RS 69/03, 5/04, 16/04, 95/04 – popr., 134/06 in 33/10). V 2. členu je slovenski film opredeljen kot:

film, ki ga je produciral slovenski producent in v katerem nastopa več kot 50% slovenskih soavtorjev ali drugih oseb, ki sodelujejo pri produkciji filma. Film, ki

nima slovenskega producenta, se lahko šteje za slovenskega, če je vsaj 10% produkcijskih stroškov (so)financirano s slovenskim kapitalom ali če je primeren odstotek slovenskih soavtorjev ali drugih oseb, ki sodelujejo pri produkciji filma (Ur.l. RS 69/03, 5/04, 16/04, 95/04 – popr., 134/06 in 33/10).

Slovenski film po zgornji definiciji ni vezan na slovenske režiserje in igralce prav tako pa tudi ne na slovensko ozemlje. Pravica, ki jo pridobijo koproducenti, je prikazovanje filma v vseh državah koproducentkah, kar pripomore k povečanju potencialnega občinstva.

Pri opredelitvi celovečernega filma se prav tako opiram na 2. člen Splošnih pogojev poslovanja Filmskega sklada RS (zdaj Slovenski filmski center), ki celovečerni film navaja tako: *“je film, ki je posnet v času enakovrednem posnetku najmanj 1900 m na 35 mm filmskem traku oziroma najmanj 70 minut”* (Ur.l. RS 69/03, 5/04, 16/04, 95/04 – popr., 134/06 in 33/10).

Obdobje nastajanja filma je dolgotrajen postopek, lahko traja približno dve leti ali več. Govorimo o kapitalsko visoko intenzivni panogi z zelo visokimi fiksnimi stroški. Prav zaradi tega je posel izredno tvegan. Vsak proizvod, ki nastane skozi proces, je edinstven z do neke mere standardiziranimi postopki (Vogel 1998, 44).

Poleg tega pa ima film dve dodatni značilnosti, ki nam razjasnita obnašanje investitorjev in porabnikov:

- Film je ena izmed najdražjih oblik zabave
- Kot investicija je film izredno nizko donosen glede na to, da se po donosnosti v panogi medijev uvršča na predzadnje mesto (Rugelj 2002, 18–20).

2.1 Kratek pregled zgodovine slovenskega celovečernega filma

Slovenska kinematografija se je v celoti razvila po drugi svetovni vojni, prvi celovečerni igrani zvočni film pa je bil posnet šele leta 1948. Govorimo o filmu režiserja Franceta Štiglica z naslovom Na svoji zemlji. Pred tem je leta 1931 režiser Janko Ravnik posnel nemi celovečerni igrani dokumentarni film V kraljestvu Zlatoroga, ki mu je leto kasneje

sledil prav tako igrano-dokumentarni film Triglavske strmine izpod rok režiserja Ferda Delaka (Viba film 2015).

V Beogradu je bilo leta 1945 ustanovljeno Državno filmsko podjetje, ki je imelo podružnice v vsaki republiki, ki so se ukvarjale in skrbele za prikazovalno mrežo, distribucijo in proizvodnjo filmske produkcije. Po enem letu so se področja ločila. Ustanovljena sta bila distribucijsko podjetje Vesna film in filmsko podjetje Triglav film v Ljubljani, ki je deloval vse do leta 1975. Film Na svoji Zemlji je bil leta 1948 dokončan v okviru Triglav filma, ki je do leta 1963 posnel še 21 celovečernih slovenskih filmov. Leta 1951 je bil v režiji Jožeta Galeta posnet Kekec, dve leti kasneje mu je sledila Vesna v režiji Františka Čapa, Dolina miru je v režiji Franceta Štiglica nastala leta 1956, kasneje pa še Veselica Jožeta Babiča (1960), Ples v dežju Boštjana Hladnika (1961) in Tistega lepega dne Franceta Štiglica (1962) (Viba film 2015).

V petdesetih letih so se na filmskem področju dogajale številne organizacijske spremembe. Tehnična baza Triglav filma je leta 1956 ustanovila podjetje Filmservis. Podjetje je ponujalo tehnične usluge tako domači kot tuji filmski produkciji. Istega leta je sledila ustanovitev filmskega podjetja Viba film. Med leti 1959 in 1964 je Filmservis posnel 35 filmov. Zaradi nizkih denarnih sredstev s strani države, se je moral Triglav film prav tako kot Filmservis obračati na tuja tržišča. V sodelovanju z evropskimi in ameriškimi partnerji je bilo posnetih okoli 40 filmov. Prve sledi slovenske filmske šole so se začele pojavljati leta 1965, ko so na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo ustanovili Oddelek za filmsko in televizijsko režijo. Po stečaju Triglav filma je njegove prostore prevzel Viba film, kar je leta 1975 pripeljalo do združitve obeh filmskih podjetij. Viba film je bil od svoje ustanovitve pa do leta 1991 vodilni producent na področju slovenskega filma. Posnel je 31 celovečernih filmov v sodelovanju z drugimi jugoslovanskimi in slovenskimi partnerji ter 61 samostojnih slovenskih celovečernih filmov. Ministrstvo za kulturo RS je zaradi ekonomskih težav Viba filma, leta 1991 prevzelo odločanje o financiranju nacionalne filmske produkcije. Filmski sklad RS, ki je bil ustanovljen leta 1994, je skrbel za program filmske produkcije in njeno financiranje medtem, ko je Viba film kot tehnična baza omogočal nastajanje le-te (Viba film 2015).

Vlada Republike Slovenije je leta 2003 uskladila delovanje Filmskega studia Viba film in mu kot poslanstvo določila tehnično realizacijo slovenskega nacionalnega filmskega programa. Program je sofinanciral in izbiral Filmski sklad Republike Slovenije – javni sklad (Kocjančič v Čas 2008, 5).

Po osamosvojitvi je Slovenijo zajela recesija, zato se je v devetdesetih brez večjega uspeha snemalo le dva filma letno. Šele s filmi Babica gre na jug izpod taktirke režiserja Vincija Vougea – Anžlovarja, Outsider Andreja Košaka in Ekspres, ekspres Igorja Šterka sta se dvignila optimizem in upanje za slovensko filmsko sceno. Med uspešnejše filme zadnjih let štejemo filme: V Ieru Janeza Burgerja (1999), Jebiga Mihe Hočevarja (2000), Zadnjo večerjo Vojka Anzeljca (2001), Kruh in mleko Jana Cvitkoviča (2001), Pod njenim oknom Metoda Pevca (2003), Kajmak in marmelada Branka Djurića – Đura (2003) in nenazadnje Petelinji zajtrk Marka Naberšnika (2007) (Viba film 2015).

Slovenska kinematografija ostaja precej šibka kljub temu, da je v zadnjih letih beležila spremembe tako na produkcijskem kot infrastrukturnem nivoju. V Sloveniji se letno posname povprečno tri nizkoprorračunske celovečerce, saj je proračun, ki ga namenja Filmski sklad v primerjavi z evropskimi državami občutno prenizek (Kocjančič v Štefančič 2010, 4).

Preden se bolj posvetimo podrobnejšim specifikam financiranja slovenskega celovečernega filma, si bomo najprej ogledali njegove splošne značilnosti v kontekstu evropske kinematografije.

3 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI FINANCIRANJA SLOVENSKEGA CELOVEČERNEGA FILMA

Z vidika splošnih značilnosti financiranja je slovenski celovečerni film razmeroma tipični predstavnik evropske kinematografije. Posledično bom najprej predstavila širše specifikke evropskega celovečernega filma in sicer v neposredni primerjavi z ameriško filmsko industrijo, ki ji predstavlja razmeroma velik kontrast. To nam bo v nadaljevanju omogočilo poglobljeno razumevanje podrobnejših specifik slovenskega celovečernega filma.

Skozi razvoj industrije na področju filma je možno opaziti nenehno bitko med vse bolj umetniškim evropskim in ameriškim pogledom, ki je v primerjavi z evropskim veliko bolj podjetniško-industrijski. Posledično je omenjena razlika v pristopu k filmski dejavnosti privedla do nadvlade toliko večje in uspešnejše ameriške industrije (Rugelj 2002, 137). Največja razlika se pojavlja v procesih, ki so ključni za vodstvo ameriške filmske industrije.

Evropski film je razdeljen na nacionalne produkcije in nima centralizirane proizvodnje. Najbolj pomembna razlika v primerjavi z ZDA se pojavi v načinu financiranja, čeprav je organizacija proizvodnje tako v ameriški kot v evropski filmski industriji do neke mere podobna. V Evropi sta ključna financerja večinoma država in televizija v obliki subvencij, česar Američani ne poznajo, zato so odvisni od sebe in od uspeha filma. Razmišljati morajo globalno in ustvarjati filme, za katere je verjetno, da bodo vseč množicam, kar jim bo posledično prineslo dobiček. Gledalce privabljajo v kinodvorane z dobro publiciteto ter mnogimi marketinškimi potezami kot so odlični filmski napovedniki, tematske igrače, majice in ostali podobni produkti za promoviranje filma. Film tako postane blagovna znamka. Vse skupaj, od ideje do filma in spremljajočih produktov, navadno nastaja v isti filmski hiši, česar v Evropi ni, saj za take stvari pogosto zmanjka denarja in si je publiciteto potrebno zagotoviti drugače. Najboljši način za pridobivanje publicitete je prikazovanje filmov na filmskih festivalih (Elsaesser 2005, 97).

Ameriško produkcijo financirajo velika multidejavnostna mednarodna podjetja. Viri s katerimi razpolaga filmski producent, ki deluje kot organizator pri nastajanju filma so razdeljeni na področja (Vogel 1998, 33–42):

Podjetniški sektor vključuje velika podjetja, ki v produkciji filma vidijo zgolj zaslužek in poslovno priložnost. Večinoma so to podjetja, katerih namen je ukvarjanje z razvedrilno dejavnostjo. V skupino posojilodajalcev umeščamo banke, zavarovalnice in ostale finančne posrednike. Poleg njih pa k financiranju prispevajo tudi investitorji, ki vključujejo privatne in javne sklade ter male delničarje. Gre za obliko financiranja, ki je negotova in zato v praksi toliko bolj redka. Zgoraj napisano nam potrjuje, da ameriški film več ali manj deluje kot tržni produkt. Ob naštetih možnostih pridobivanja denarnih vložkov pa zadnje čase k

financiranju filma pristopajo tudi korporacije z željo po trženju svojih izdelkov (Vogel 1998, 37).

Glavni filmski distributerji v Evropi so Američani, prav tako pa Evropa nima vplivnih in mogočnih studiev, kot so ameriški. Temelj evropskega filmskega sistema so srednja in manjša producentna podjetja. Vloga kreativnega producenta postaja v Evropi zanimiva šele zadnja leta, medtem ko je le-ta temelj filmskega posla v ZDA. Prav tako v Evropi med producenti in kreativnimi talenti ni sofisticiranega filtrskega zastopniškega sistema (agentov). Oddelki, ki se ukvarjajo z marketingom, so v evropski produkciji v primerjavi z ameriško manjši ali slabše razviti (v Sloveniji skoraj ne obstajajo). Evropski režiserji so deležni povpraševanja tako v filmu kot v svetu reklame, na žalost pa je filmov, ki bi ponujali enake produkcijske možnosti kot ameriški zelo malo (Rugelj 2002, 162–163). V Evropi manjkajo obsežen sistem razvoja filmskih projektov, dobro izdelan marketing, močne agencije ter tradicija velikih neodvisnih producentov in kreativnih producentov, ki bi kontrolirali razvoj, marketing in produkcijo (Rugelj 2002, 164).

V Evropi je v primerjavi z Ameriko situacija precej drugačna. Organizacije, ki na ameriškem trgu nosijo naslov pomembnih zastopnikov kapitala, se v Evropi nerade spuščajo v tveganja, zato so viri financiranja za evropske producente veliko bolj omejeni (Bruckheimer v Šifrer 2003, 16).

Privatni kapital je na podlagi tveganj, ki nastajajo v procesu filmske produkcije precej nedostopen. Posledično je bila Evropa primorana alternativne vire financiranja iskati drugje s čimer sta danes najbolj uveljavljeni možnosti Televizija, ki v Evropi predstavlja glavnega ponudnika in subvencije, ki so v Evropi pomemben del financiranja produkcije. Ker v ZDA Ministrstvo za kulturo ne obstaja, subvencij na področju filmske industrije sploh ne poznajo. Država namenja subvencije filmski produkciji predvsem z namenom vzdrževanja umetnosti in kulture ali ohranjanja in širjenja nacionalnega jezika, kakršna je praksa naprimer v Franciji in Italiji. Trdimo lahko, da Evropi vsekakor primanjkuje večji vložek v razvoj filmskih projektov, ki vključujejo nastajanje scenarijev in končno izvedbo le-teh (Rugelj 2002, 58–68).

Glede na dejstvo, da je v Evropi kapital predvsem državni, nastajajo v sklopu filmske produkcije tudi temu primerni filmi, ki v ospredje za razliko od Amerike ne postavljajo

poslovnega interesa, temveč umetniški ugled. V ZDA je pristop predvsem kapitalističen, film pa predstavlja produkt za doseg dobička.

Evropa se svojega položaja v filmski industriji vsekakor zaveda, saj se na državni kot nad-državni ravni izvajajo številni programi. Kljub porastu filmske produkcije ostaja večji del distribucijske dejavnosti v rokah ameriške industrije in z njo povezanih podjetij. Evropa bi si z oživitvijo distribucije pridobila mnogo izgubljenih dobičkov na področju filmske industrije. Izpostavljena so bila področja, ki bi morala biti deležna izboljšave (Directorate of Culture and Audiovisual Policy 1997):

- vez med distribucijo in produkcijo, s katero bi omogočili dejavnejšo fazo oglaševanja, bi morala biti močnejša in posledično učinkovitejša;
- potrebne bi bile investicije v razvoju filmskih projektov;
- enako pomemben pa je razvoj finančnih instrumentov, ki bi poskrbeli za dodatni kapital.

Unescova raziskava o nacionalnih kinematografijah, ki je bila objavljena leta 2013, ugotavlja, da stroške svoje produkcije z izkupičkom od prodanih kino vstopnic in ostalimi načini pridobivanja sredstev, pokrijejo le države kot so Kitajska, Japonska, Indija in ZDA. Ravno obratno pa so ostali trgi odvisni predvsem od uvoza filmov. Zaradi visokega uvoza filmov iz konkretno ameriškega Hollywooda so bile evropske države primorane oblikovati trdno kulturno politiko. Za ohranjanje raznolike in pluralistične ponudbe kulturnih podob, morajo države vzdrževati zmožnost nacionalnih vlad pri zagotavljanju sofinanciranja domače filmske produkcije. Poleg tega je pomembna tudi podpora kvaliteti in kvantiteti produkcije filmov ter zmožnost izmenjave in predstavitve domačih produkcij na nacionalnih trgih. Ugotovitve Unescove raziskave razkrivajo, da je javno financiranje prisotno v 12 od 15 najbolj uspešnih držav z nacionalno kinematografijo. Le-te so razvile zakonske mehanizme javnega financiranja, ki nacionalni filmski industriji zagotavljajo razvoj in preživetje. Ključni za uspešnost filmske industrije sta pravna in organizacijska stopnja kinematografskega sektorja. Poleg tega pa so za uspešnost pomembni tudi javno financiranje režiserjev, producentov in distributerjev, premožnost države in število njenega prebivalstva (UIS 2013).

Kinematografija pa zagotovo ni le sredstvo, ki pripomore k ohranjanju kulturne identitete držav, saj govorimo o velikem industrijskem sektorju, s katerim so povezani trgovinski interesi. Države z največjo lastno produkcijo prejemajo malo javnih sredstev. Slovenija sodi glede na letno število domačih filmov v skupino petdesetih držav z zelo majhno produkcijo. Evropske države s svojo umetniško filmsko tradicijo produkciji domačih filmov najbolj pomagajo z davčnimi olajšavami in javnim financiranjem (Gazdić 2001, 417–418). Zaključimo lahko, da sta za preobrazbo filmskega sektorja v veliko industrijo najpomembnejša velikost trga in finančni potencial, ki ga premore neka država, da lahko podpira ta sektor.

Glavna razlika med Evropsko in Ameriško kinematografijo se pojavi predvsem pri načinu financiranja, saj je ključen dejavnik pri snemanju celovečernega filma v Evropi finančna pomoč z naslova javnih sredstev. Glede na to, da je tudi za evropska merila slovenski trg za celovečerni film izredno majhen, to za Slovenijo velja še toliko bolj. Da bi lahko bolj celostno razumeli podrobnejše specifične financiranja celovečernega filma v Sloveniji, si bomo v naslednjem poglavju poglobljeje ogledali kako se le-to vmešča v proces filmske produkcije.

3.1 Financiranje v kontekstu filmske produkcije

Filmska industrija je razdeljena na segmente produkcije, distribucije in prikazovanja. Produkcijsko fazo delimo na štiri pomembna področja. Prične se z nastankom scenarija ali odkupom pravic do scenarija, na pobudo producenta. V fazi predprodukcije, ki sledi fazi nastanka scenarija, si producent z oblikovanjem proračuna ustvari svoj manevrski prostor pri najemanju strokovnjakov in tehnologije. Fazi snemanja v kateri se scenarij udejanji na filmskem traku, sledi postprodukcija z montažo, zvočno in bravno obdelavo, specialnimi efekti in filmsko glasbo. Vse to, sestavlja produkcijske stroške v sklopu katerih nastaja dokončan proizvod (Vogel 1998, 74–75).

Filmska produkcija spada v avdiovizualni sektor gospodarstva, njen proces pa je zapleten in dolg. V Sloveniji se lahko po končanem snemanju, ki povprečno traja okoli 30 dni, film v

postprodukciji zadrži tudi do enega leta. Produkcija je zelo širok pojem in obsega organiziranje, sodelovanje in nadziranje. Richard Zanuck je nekoč rekel: "Producent je kot dirigent orkestra. Morda ne zna igrati vsakega instrumenta, ve pa, kako mora vsak instrument zveneti" (Filmmakers 1999).

Kot splošno definicijo producenta bi lahko navedli koordiniranje, nadzorovanje, iniciiranje in kontrolo zbiranja sredstev. Poleg tega je producent tudi tisti, ki prebira scenarije, se dogovarja z distributerji in zaposli ekipo. V Sloveniji je navada, da avtor sam poišče producenta, ki mu bo pripravil vse potrebno za iskanje virov financiranja. Večinoma se projekte prijavlja na razpise Slovenskega filmskega centra zato o pravi definiciji filmskega producenta, ki finančno prispeva iz svojega žepa, težko govorimo. Prav zaradi tega pa se lahko producenti poskušajo obrniti na iskanje sponzorstev in neodvisnih investitorjev, bančna posojila ali pa kar financiranje iz žepa režiserja (Hočevar v Čas 2008, 6).

Slovenski producenti imajo nalogo sodelovanja pri predpripravah, razvoju projekta, produkciji, postprodukciji in nazadnje distribuciji. Producenti nase prevzemajo odgovornost izpeljave projekta v določenem času in v okvirih proračuna. (Hočevar v Čas 2008, 6).

Producent je tisti, ki je odgovoren za pretvarjanje ustvarjalnih idej v tržne koncepte, določanje žanra filma, zbiranje denarja in skrb za nemoteno izdelavo avdiovizualnega dela. K nastanku filma tako prispeva še pred prvim snemalnim dnevom (Rugelj 2002, 88).

V Sloveniji producent, za razliko od ameriške filmske produkcije, združuje vlogo kreativnega in finančnega producenta ali pa kreativno vlogo prevzame režiser. V Ameriki ima izvršni producent več ali manj glavno besedo za razliko od evropskega producenta, ki bolj ali manj pomaga režiserju. V Evropi producent večinoma ne vlaga lastnih denarnih sredstev. Njegova naloga je zbiranje denarja za realizacijo projekta ne glede na vire (Hočevar v Štefančič 2011, 9). Bolj ustaljena praksa vlaganja lastnih sredstev pa je, kot je bilo razvidno iz intervjuja z Alešem Pavlinom, da produkcijska hiša vlaga lastna materialna sredstva v obliki tehnike, montaže, tonskega studia in ostalih tehničnih storitev.

4 SPECIFIKE FINANCIRANJA SLOVENSКИH CELOVEČERNIH FILMOV

V prejšnjem poglavju smo ugotovili, da slovenski producenti v nastajanje celovečernih filmov praviloma ne vlagajo lastnih finančnih sredstev, so pa zato toliko bolj odvisni od javnih finančnih sredstev in koprodukcij. Javna sredstva, brez katerih sodobnega slovenskega celovečernega filma verjetno sploh ne bi bilo, delimo na nacionalna in evropska. Najprej si bomo ogledali slovensko zakonodajo in institucije v sklopu filmske, avdiovizualne in kinematografske dejavnosti. Z vidika nacionalnih sredstev so najpomembnejše državne subvencije v obliki sredstev Slovenskega filmskega centra (SFC), tehničnega vložka filmskega studija Viba film ter koprodukcijskega sodelovanja RTV Slovenija. Vseevropske subvencije pridobivajo v okviru programa MEDIA in sklada Eurimages. Med vire financiranja prištevamo tudi koprodukcijska sodelovanja s tujino, nagrade filmskih festivalov, sredstva od odkupa filmov in sponzorska sredstva. V nadaljevanju si bomo te vire financiranja in z njimi povezane institucije bolj podrobno ogledali.

4.1 Nacionalna javna sredstva financiranja slovenskega celovečernega filma

4.1.1 Slovenski filmski center

Slovenski filmski center (v nadaljevanju SFC) je 19. januarja 2001 prevzel poslanstvo Filmskega sklada Republike Slovenije. Njegov namen je ustvarjanje ustreznih pogojev za filmsko, kinematografsko in avdiovizualno dejavnost s tem pa spodbujanje ustvarjalnosti na omenjenem področju. Nadzor, dejavnost, delovanje, namen, organizacija in financiranje filmskega centra, delujejo na podlagi Zakona o SFC, javni agenciji republike Slovenije (ZSFCJA). SFC je ustanovila RS in je oseba javnega prava. Vlada Republike Slovenije pa je izvršiteljica njegovih obveznosti in pravic. Poleg spodbujanja ustvarjalnosti in

ustvarjanja ustreznih pogojev, je namen agencije tudi izobraževanje na področju avdiovizualne dejavnosti in izvajanje drugih nalog, ki so določene z nacionalnim programom za kulturo in s tem zakonom. Agencija deluje v javnem interesu z namenom prispevanja k možnosti trajnega razvoja filmske in avdiovizualne dejavnosti (ZSFCJA 2010).

Dejavnosti in naloge agencije so:

- izvajanje nacionalnega programa za kulturo v delu, ki pokriva filmske in avdiovizualne dejavnosti, ter spremlja in analizira stanje s svojega delovnega področja;
- skrb za kakovostno rast filma in avdiovizualne dejavnosti, pospeševanje ustvarjalnosti in produkcije na filmskem in avdiovizualnem področju ter skrb za predstavitev dosežkov na svojem področju;
- odločanje o izbiri projektov s področja filmske in avdiovizualne dejavnosti, ki se financirajo iz sredstev agencije, ter sklepanje pogodb o financiranju z izbranimi prijavitelji teh projektov;
- sodelovanje z Radiotelevizijo Slovenija pri načrtovanju in razvoju slovenske filmske produkcije; spremljanje ter nadzorovanje dela in porabe javnih sredstev izvajalcev kulturnih projektov na področju filmskih in avdiovizualnih dejavnosti v Republiki Sloveniji;
- omogočanje izvedbe festivala, na katerem je predstavljena slovenska filmska produkcija preteklega obdobja; podpiranje delovanja in sodelovanje z interesnimi organizacijami na področju filmskih in avdiovizualnih dejavnosti ter s tujimi sorodnimi organizacijami;
- spodbujanje razvoj filmske in avdiovizualne kulture, razvoj visokošolskega izobraževanja za umetniške poklice s področja avdiovizualnih dejavnosti in razvoj filmske vzgoje;
- spodbujanje razvoja tehnologije in infrastrukture na filmskem in avdiovizualnem področju, zlasti razvoj digitalizacije celotne kinematografske verige od produkcije do prikazovanja;

- skupaj s strokovnimi združenji avtorjev in neodvisnih producentov skrb za izvedbo in podeljevanje priznanj ter denarnih nagrad na področju filmskih in avdiovizualnih dejavnosti v Republiki Sloveniji;
- sodelovanje z državnimi organi in civilno družbo pri načrtovanju strateških usmeritev na področju filmske in avdiovizualne dejavnosti;
- skrb za promocijo ter eksploatacijo filmske in avdiovizualne dejavnosti v Republiki Sloveniji in tujini; izvajanje naloge trženja filmskih lokacij na območju Republike Slovenije z namenom spodbujanja gospodarskega razvoja, določene v letnem programu dela in finančnem načrtu;
- skrb za sodelovanje z evropskimi in drugimi mednarodnimi institucijami s področja filmske in avdiovizualne dejavnosti, zlasti pri podporah in dodeljevanju paritetnih sredstev s področja filmske in avdiovizualne dejavnosti;
- skrb za delovanje ter povezanost javnih institucij in zasebnih pobud na področju filmske in avdiovizualne dejavnosti v obliki promocije Republike Slovenije v okviru filmske produkcije;
- opravljanje drugih strokovnih nalog na področju filmske in avdiovizualne dejavnosti z namenom, za katerega je bila ustanovljena (Slovenski filmski center 2015a).

Letni program dela in finančni načrt v skladu s katerima posluje agencija, je sprejet v soglasju z vlado RS. Sofinanciranje projektov s področja filmskih in avdiovizualnih dejavnosti poteka preko javnih razpisov. Za izvedbo razpisov se smiselno uporabljajo določbe zakona, ki urejajo uresničevanje javnega interesa za kulturo. Na podlagi mnenj in obrazloženih ocen programskih komisij, odloča o sofinanciranju projektov direktor agencije. Prijavitelji, katerih vloge so sprejete v sofinanciranje, morajo projekte zaključiti v najkasneje dveh letih od podpisa pogodbe. Agencija sofinancira projekte do največ 50 odstotkov vseh izkazanih upravičenih stroškov. Sofinanciranje projektov mladinskega, nizkoprorračunskega ali otroškega filma pa lahko dosega tudi do 80 odstotkov vseh izkazanih upravičenih stroškov. Sofinancirajo se lahko stroški, ki so nastali pri aktivnostih kot so stroški dela, materiala, režijski stroški in stroški storitev zunanjih izvajalcev. Stroški morajo nastati v neposredni zvezi s projektom sprejetim v sofinanciranje, izkazani pa

morajo biti z veljavnim materialnim dokazilom. Sredstva so pridobljena na podlagi pogodbe, sklenjene z Ministrstvom za kulturo, izhajajo pa iz državnega proračuna. Pridobiva jih lahko tudi z naslova sodelovanja z mednarodnimi ustanovami in organizacijami, s prodajo blaga in storitev, s pomočjo sponzoriranja in donacij ter drugih virov (ZSFCJA 2010).

Najmanj enkrat letno objavi in izvede razpise za igrane, dokumentarne in animirane filme, prvence, manjšinske koprodukcije in študijske filme. Od leta 2012 je prevzel tudi sofinanciranje slovenskih avdiovizualnih del, ki so namenjena zlasti predvajanju v medijih. V prvih treh letih je podprl produkcijo skoraj 50 večinoma srednjemetražnih avdiovizualnih del. SFC je od začetka delovanja do leta 2014 financiral več kot 100 slovenskih celovečernih filmov. Od leta 2000 pa je s podpiranjem mednarodne koprodukcije sofinanciral tudi 33 celovečernih filmov, kjer so slovenski koproducenti udeleženi z manjšinskim deležem. Agencija vsako šolsko leto razpiše tudi natečaj za sofinanciranje realizacije študijskih filmov in TV del, ki poteka v okviru programa podpore filmskemu izobraževanju na univerzitetni ravni. Tradicionalno se na razpis prijavi Akademija za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani, pridružila pa se je tudi Visoka šola za umetnost Univerze v Novi Gorici. Na ta način omogočijo realizacijo študijskih AV del, ki nastanejo kot del rednega pedagoškega procesa. Prav ta dela pa slovenski kulturni prostor vsako leto obogatijo z opaženimi in nagrajevanimi umetniškimi presežki nadarjenih študentov (Slovenski filmski center 2015a).

V spodnji tabeli so zbrani vsi prihodki in odhodki, s katerimi SFC izvaja dejavnosti v letu 2015. Višina prihodkov iz sredstev Ministrstva za kulturo je 4.524.725 evrov. Za filmske subvencije je namenjenih 2.721.770 evrov (od tega za že prevzete obveznosti, po izvršenih razpisih 2.083.761 evrov in za nove razpise 638.009 evrov). Prihodki za izvajanje dejavnosti javne službe znašajo 166.750 evrov. Sestavljeni so iz prihodkov distribucije, licenčnine, odstopa pravic za javno prikazovanje filmov, prihodkov od festivalov in prihodkov od nadomestil. Med prihodke spadajo tudi prihodki iz državnega proračuna v višini 25.408 evrov in prihodki od prodaje blaga in storitev na trgu v višini 26.000 evrov (Ministrstvo za kulturo RS 2015a).

PLAN 2015 (denarni tok)	ODLOČBA	javni prih**	tržni prih.	SKUPAJ
	4.524.725	166.750	26.000	4.717.475
Zavod za zaposlovanje		25.408		25.408
SKUPAJ 2015	4.524.725	192.158	26.000	4.742.883
PLAČE	103.738	96.876	6.156	206.770
SPL.stroški		23.212		23.212
Tržni stroški			10.500	10.500
PROGRAMSKA sredstva	3.794.269	72.070	9.344	3.875.683
PMstr.	558.055	72.070	9.344	639.469
prenos filmov	2.083.761			2.083.761
NOVI filmi	638.009	0		638.009
Skupaj - FILMI	2.721.770	0	0	2.721.770
Akcije - nove*	411.302			411.302
Akcije - stare	57.642			57.642
Digitalizacija - stara	45.500			45.500
AV	626.718			626.718
razpis 2012	13.900			
razpis 2013	114.100			
razpis 2014	337.500			
razpis 2015	161.218			
SKUPAJ	4.524.725	192.158	26.000	4.742.883

* vključena tudi Badjurova nagrada

** vključeno tudi nadomestilo Zavoda za zaposlovanje (drugi državni prihodki)

Vir: Ministrstvo za kulturo RS 2015a

4.1.2 Viba film

Filmski studio Viba film Ljubljana, javni zavod, deluje kot nacionalna tehnična filmska baza in sodeluje pri večini slovenskih filmov iz nacionalnega filmskega programa. Prav tako je zanimiv tudi za koprodukcije in komercialne projekte. Filmski studio Viba film se lahko pohvali z dvema snemalnima studijema, ki omogočata istočasno snemanje dveh projektov. Zaradi svojega vložka v obliki snemalne, scenske in svetlobne tehnike,

transportnih vozil ter energetskih strojev, ima Viba film tudi delež pri filmu. Vložek studia je evidentiran na podlagi seznama in cenika, ki zajema filmsko tehniko in storitve potrebne za izvedbo projekta. V času snemanja in izdelave sodeluje tudi pri produkciji študentskih filmov, ki nastajajo v sklopu Akademije za gledališče, film in televizijo (Viba film 2015).

Po mnenju Ruglja (2007, 76–77) ima organiziranost Viba filma kot javnega zavoda svoje dobre in slabe strani. Po eni strani tam najdejo pristan vse javno financirane nacionalne produkcije, po drugi pa to predstavlja tudi problem, saj zaradi takšne organiziranosti studio ni motiviran iskati dodatnih prihodkov. Povedano z drugimi besedami je Viba v obliki javnega zavoda ujeta v nekakšnem protislovju: sredstva za svoje vsakodnevno poslovanje črpa iz proračuna, hkrati pa javno financiranim produkcijam navidezno obračuna svoj vložek glede na cenik. Po drugi strani pa se komercialni subjekti po teh cenah istih storitev ne praktično poslužujejo. Čeprav za javni sklad zasledovanje poslovnih rezultatov ni glavno vodilo delovanja, pa je Rugelj (2007, 76–77) prepričan, da bi bilo dobro status Viba filma spremeniti v smeri večje učinkovitosti, pri čemer bi nudil tudi izrazitejšo podporo privatnim filmskim produkcijam.

4.1.3 RTV Slovenija

Eden on najpomembnejših dejavnikov pri subvencioniranju produkcije domačih filmov v Evropi in drugod, so nacionalne, javne oziroma državne televizije. Zaradi majhnosti našega trga, bi morala televizija v slovenski filmski produkciji igrati še toliko bolj pomembno vlogo kot drugod. Premore namreč največ produkcijskih virov (oprema in studii) ter primerno usposobljene ljudi kot so dramaturgi, režiserji in tehnični kadri (Rugelj 2007, 77).

RTV Slovenija je s Slovenskim filmskim centrom sklenila sporazum o sofinanciranju vseh filmov tega nacionalnega programa. Sofinanciranje je izraženo v nujenju primernih storitev in kadrov, kot so produkcijske kapacitete, fundus za kostume in rekvizite, telekiniranje, promocija z novinarsko podporo in odstop oglaševalskega prostora (Čas 2008).

4.2 Evropska javna sredstva in programi

Izmed evropskih programov z naslova javnih sredstev, ki so si prizadevali za hitrejši razvoj filmske industrije in ustvarjanju konkurence Hollywoodski dominaciji na domačem trgu, sta se najbolj uveljavila dva programa – Ustvarjalna Evropa (2014 – 2020) – podprogram MEDIA in Eurimages, ki sta pripomogla tudi h kreiranju enotne evropske identitete na področju kinematografije kot tudi širše.

4.2.1 Ustvarjalna Evropa (2014 – 2020) – podprogram MEDIA

Evropska unija je z namenom povečanja cirkulacije avdiovizualnih del znotraj EU, sprejela podprogram MEDIA kot temeljni instrument finančne pomoči katerega namen je podpora usposabljanju kadrov v sodelovanju z univerzami, filmskimi šolami in poslovnim svetom, podpora razvoju projektov v predproduksijski fazi in podpora distribuciji in promociji. (MEDIA - Center ustvarjalna Evropa v Sloveniji 2015).

Podprogram MEDIA novega EU programa Ustvarjalna Evropa (2014 – 2020) podpira evropski film in avdiovizualno industrijo na vseh zgoraj naštetih področjih s posebnim poudarkom na projektih z evropsko dimenzijo in tistih, ki izkoriščajo nove tehnologije ter se posvečajo razvoju občinstev (MEDIA - Center ustvarjalna Evropa v Sloveniji 2015).

Z januarjem 2014 se je začel izvajati EU program Ustvarjalna Evropa za kulturne in ustvarjalne sektorje, ki združuje nekdanja programa Media in Kultura. Program bo imel za obdobje med 2014 – 2020 na voljo proračun v višini 1.462 milijarde evrov, ki je namenjen varovanju in spodbujanju evropske kulturne in jezikovne raznolikosti ter hkrati okrepitvi konkurenčnosti kulturnih in ustvarjalnih sektorjev (MEDIA - Center ustvarjalna Evropa v Sloveniji 2015).

Iz podprograma MEDIA se bodo še naprej financirali usposabljanje, razvoj projektov, distribucija, prodajni zastopniki, promocija in kinematografske mreže. Nove linije podpore bodo omogočene tudi razvoju občinstva, razvoju samostojnih iger ter podpora skladom za

mednarodne koprodukcije. Podpirali bodo aktivnosti, ki bodo prispevale k uresničevanju dveh osrednjih ciljev: Prvi je krepitev zmogljivosti avdiovizualnega sektorja, ki zajema prilagajanje spremembam na trgu in digitalnim tehnologijam, nove pristope za privabljanje občinstva, inovativne poslovne modele in spodbujanje mednarodnih koprodukcij. Drugi cilj, ki si ga podprogram prizadeva doseči, pa je spodbujanje nadsionalnega kroženja z distribucijo evropskih filmov v kinematografih in na inovativnih platformah, uporabo spletnih marketinških orodij, promocijo, filmsko vzgojo in festivale ter podporo za prodajne agente (MEDIA - Center ustvarjalna Evropa v Sloveniji 2015).

Podprogram ponuja več različnih razpisov, ki so namenjeni spodbujanju filmskih in avdiovizualnih projektov na področjih razvoja oziroma podpori za producente, distribucije, usposabljanja in mreženja ter promocije in občinstev. Ti razpisi se na osnovi letnega delovnega programa Ustvarjalne Evrope objavijo z enim ali več roki, praviloma enkrat na leto. Podpora, ki jo nudijo producentom je namenjena krepitevi zmogljivosti izkušenih neodvisnih evropskih producentov za razvoj kakovostnih avdiovizualnih del (MEDIA - Center ustvarjalna Evropa v Sloveniji 2015).

4.2.2 Eurimages

Vseevropski sklad Eurimages je bil ustanovljen leta 1989 pri Svetu Evrope. Njegov cilj je finančna podpora koprodukciji in distribuciji ter prikazovanje najmanj 70-minutnih evropskih igranih in dokumentarnih filmov. Dela morajo vključevati vsaj dva neodvisna producenta iz vsaj dveh držav članic Eurimages, možne pa so tudi izjeme. Prispeva lahko posojilo brez obresti oziroma avans na finančni izplen filma. Vendar pa mora biti za to izpolnjen pogoj že zagotovljenih 70 procentov finančnih sredstev še pred zaprositvijo za podporo. Poleg tega mora biti režiser filma Evropejec (imeti mora evropsko prebivališče ali veljaven potni list) (Council of Europe – Eurimages 2015).

V primeru multilaterarne koprodukcije, vložek večinskega koproducenta ne sme presegati 70 odstotkov celotnega koprodukcijskega proračuna, delež manjšinskih koproducentov pa ne sme biti nižji od 10 odstotkov. Pri bilateralni koprodukciji pa delež večinskega

producenta ne sme presežati 80 odstotkov celotnega proračuna, delež manjšinskega koproducenta pa ne sme biti nižji od 20 odstotkov (Council of Europe – Eurimages 2015).

Slovenija je od leta 2001 članica Eurimages. Trenutno sodeluje v njem 36 evropskih držav. Države članice imajo predstavnike v Upravnem odboru sklada, ki ima letno 4 seje, na katerih odločajo o izbiri projektov, ki se prijavljajo na štiri javne pozive letno. Vsaka seja sestoji iz sestankov delovnih skupin za posamezna področja; koprodukcija, distribucija, prikazovalci, promocija in zastopanost spolov. Najpomembnejše področje so evropski koprodukcijski projekti. V letu 2014 je Eurimages podpori koprodukciji namenil več kot 20 milijonov letnega proračuna. Za podporo distribucijskim in prikazovalnim projektom se lahko prijavijo le prijavitelji držav, ki ne morejo biti članice programa Kreativne Evrope Media. Slovenski prijavitelji so posledično upravičeni samo do črpanja sredstev za sofinanciranje koprodukcijskih projektov. Izjema so prijave za podporo distribuciji v Sloveniji za filme, ki so bili večinsko producirani ali koproducirani v državah, ki sicer niso članice Evropske unije, so pa včlanjene v Eurimages (Črna gora, Albanija, Turčija, Srbija in Makedonija), enako pa velja tudi za slovenske prikazovalce (Slovenski filmski center 2015b).

Lani je bilo prijavljenih 8 projektov, 6 večinskih in 2 manjšinska, podprtih pa je bilo 5 projektov v skupni višini sofinanciranja 790.000 evrov (Slovenski filmski center 2015b).

Sklad je doslej podprl več kot 1383 celovečernih in dokumentarnih koprodukcijskih filmov v skupni vrednosti 417 milijonov evrov. Pravila in pogoji za dodelitev pomoči se odzivajo potrebam filmskih delavcev in sledijo razmeram v filmski proizvodnji. Upravni odbor sklada se je odločil za dva programa in sicer enega za filme z resnično dobrimi distribucijskimi možnostmi ter enega za tiste filme, ki so prikaz kulturne raznovrstnosti evropske kinematografije (Slovenski filmski center 2015b).

Uspešnost črpanja sredstev iz sklada Eurimages je v prvi vrsti odvisna od kakovosti posamezne prijave. Ker so se slovenski producenti uspeli prilagoditi ostrejšim pogojem, je v letu 2014 število prijav v primerjavi z letom 2013 (3 prijave) zopet narastlo. Dejstvo je, da je od včlanitve v Eurimages pridobivanje finančne podpore manjšinjskim slovenskim koprodukcijam bolj uspešno kot pri večinskih projektih. Višina finančne podpore je v letu

2014 glede na pretekli dve leti zrasla. V primerjavi z letom 2013 je zrasla za skoraj 50%, na 189.647 evrov (delež, ki pripada slovenskim producentom in koproducentom glede na delež v finančni konstrukciji), vendar je glede na ugotovljena dejstva potrebno popraviti razmerje med številom prijavljenih in odobrenih slovenskih projektov (Slovenski filmski center 2015b).

Upravni odbor Sveta Evrope za evropske koprodukcije štirikrat na leto odloča o sofinanciranju evropskih koprodukcijskih projektov, število podprtih slovenskih projektov pa je najbolj odvisno od števila prijav. Zadnje dve leti beležijo porast števila prijav. Na žalost je Slovenija še vedno veliko bolj udeležena v manjšinskih produkcijah kot pa produkcijah, kjer je slovenski producent večinski oziroma nosilen producent. Glede na trend prijav so bili v letu 2015 predvideni vsaj trije večinski koprodukcijski projekti in 4 manjšinski. Letni prispevek za članstvo v Eurimages je 116.535 evrov, odvisen pa je od števila prijav, števila odobrenih sofinanciranj, kakor tudi od državnih ekonomskih kazalcev in podatkov o prebvalstvu. Pri črpanju sredstev je Slovenija med najbolj uspešnimi državami, čeprav je na drugi strani med kinematografsko šibkejšimi po obsegu nacionalne produkcije in koprodukcij (Ministrstvo za kulturo RS 2015a).

Kot je v intervjuju povedal Aleš Pavlin, so koprodukcije s tujino: “nuja, prekletstvo in blagoslov”. Kot je pojasnil, blagoslov zato, ker si producenti s koprodukcijskim sodelovanjem omogočijo dodatne proračunske vire, prekletstvo pa, ker je ob sodelovanju s koprodukcijami potrebno sklepati ogromno kompromisov glede avtorstva ter zagotovitev prisotnosti koprodukcijske države v samem kadru ali tehničnem osebju.

Delež, ki ga producent vlaga ali pa ga je v koprodukciji deležen, je ponavadi izražen v obliki materialnih vložkov kot so tehnika, montaža, tonski studio, kamera, ipd. Vse to so proračunske postavke v filmu, ki jih producent zagotovi oziroma sprejme kot vložek. Koprodukcija ne poteka nujno preko za to ustanovljenih evropskih programov, temveč tudi preko direktnih povezav s tujimi producenti, ki lahko v projekt vlagajo lastna privatna sredstva.

4.3 Dodatni viri financiranja

Nagrade, ki jih podeljujejo strokovne komisije na evropskih filmskih festivalih, prinašajo prednost pri dobivanju finančnih sredstev za naslednje projekte. Mnoge nagrade vključujejo tudi denarne nagrade. Kritiško odobravanje filma naj bi pomenilo uspešno udeležbo na festivalu, saj s pomočjo pozitivnih kritiki privabil več gledalcev. Sredstva pridobijo producenti tudi z odkupom filma, ki ga za predvajanje najpogosteje odkupi TV Slovenija, v redkih primerih pa tudi POP TV. S producentom Alešem Pavlinom sva govorila tudi o tem, da so eden izmed dodatnih virov finančnih sredstev sponzorstva, ki v Sloveniji pomenijo predvsem manjša sponzorska sredstva v obliki izdelkov ali storitev, ki so v pomoč pri snemanju. Pri nas umeščanje izdelkov kot oblika oglaševanja v filmih ni tako prisotno, medtem ko je pojav product placementa v ZDA izredno razširjen.

Verjetno gre v Sloveniji za odpor do pretirane komercializacije zaradi umetniškega vidika, neposluh industrije ali pa producenti enostavno niso sposobni skomunicirati vrednosti umeščanja izdelkov za industrijo. Vsekakor pa je zagotovo eden izmed pomembnih dejavnikov tudi odsotnost zvezdnitva, po katerem slovijo znameniti Hollywoodski filmi.

5 PRIHODNOST FINANCIRANJA SLOVENSKEGA CELOVEČERNEGA FILMA IN UKREPI ZA IZBOLJŠANJE STANJA

V zadnjem času si na pobudo strokovne javnosti, Ministrstvo za kulturo prizadeva izboljšati stanje na slovenskem filmskem, avdiovizualnem in kinematografskem področju kamor spada tudi financiranje celovečernega filma.

5.1 Nacionalni program za kulturo 2014 - 2017

Nacionalni program za kulturo, strateški dokument razvojnega načrtovanja kulturne politike, ki je bil sprejet leta 2013, je zakonska dolžnost Ministrstva za kulturo. Vsebina

opredeljuje prioritete in cilje vseh področij umetnosti in kulture, hkrati pa slovenski kulturi daje domovinsko pravico znotraj vladnih politik. Gre za rezultat odgovora na vprašanja glede sprememb, ki bi oblikovale nove instrumente kulturne politike in izboljšale aktualne razmere na avdiovizualnem področju.

V sklopu nagovora minister dr. Uroš Grilc predstavlja Nacionalni program za kulturo 2014 – 2017 kot program z jasno vizijo. Zagovarjal naj bi celovito prenovu sedanjega modela, ki vodi v usihanje ustvarjalnega naboja slovenske kulture kljub relativno bogati in raznoliki produkciji. Sedanje stanje vključuje postopno usihanje zmožnosti in položaja producentov, jezikovno omejen trg ter kronično zaprtost za prihajajoče generacije ustvarjalcev. Program bo poskušal ustvarjalnost spodbujati in ji pripisati ključno vlogo v kulturni politiki (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Zadnji dve leti je bilo v sistemsko ureditev nacionalne kinematografije vloženo veliko prizadevanj. V njene segmente med drugim prištevamo razvoj filmskih in avdiovizualnih del, distribucijo, promocijo, produkcijo, varovanje, hrambo in izobraževanje. Področje je institucionalno sestavljeno iz Slovenskega filmskega centra, javne agencije Republike Slovenije, ki skrbi za sofinanciranje programov in projektov, Filmskega studia Viba film Ljubljana, Slovenske Kinoteke, Slovenskega filmskega Arhiva RS in AGRFT. Javni interes poleg naštetih institucij uresničujejo tudi javni zavodi v ustanoviteljstvu lokalnih skupnosti. Pri produkciji, razvoju filmskih in avdiovizualnih del, promociji, filmski vzgoji, distribuciji in prikazovanju predstavlja pomemben del nacionalne kinematografije tudi dejavnost Televizije Slovenija (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Državne subvencije in ostale spodbude, do katerih so upravičeni izvajalci sofinanciranih projektov in programov v javnem interesu, so posebnost financiranja programov in projektov na področju avdiovizualne in filmske dejavnosti. (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

V RS je več kot 50 produkcijskih hiš, katerih število se več ali manj spreminja glede na registracijo in obstoj nosilcev dejavnosti. Za produkcijo filmov, televizijskih oddaj in video filmov je bilo leta 2011 registriranih kar 513 različnih pravnih subjektov. Poleg tega delujejo v RS tudi trije filmski studii, štirje izvajalci postprodukcijskih storitev, enajst distributerjev in sedemindvajset prikazovalcev. Poleg tega je v Sloveniji še devet filmskih

festivalov in pet medijev, ki so delno ali v celoti posvečeni filmski kulturi (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

V obdobju med 2008 in 2011 je SFC sofinanciral 9 dokumentarnih celovečernih filmov, 22 igranih celovečernih filmov, 14 igranih koprodukcijskih filmov, 1 dokumentarni koprodukcijski film in 71 razvojnih scenarijev in projektov. V sklopu javne distribucije je bilo prikazanih 31 novih sofinanciranih slovenskih filmov. Največ javnih programskih sredstev je bilo razdeljenih leta 2009 (5.072.148 evrov), najmanj pa leta 2012 (3.602.782,60 evrov). Povprečni proračun celovečernih igranih filmov, ki so bili sofinancirani z javnimi sredstvi SFC, je bil najvišji leta 2008 (1.471.300 evrov), povprečno sofinanciranje celovečernih filmov pa je bilo najvišje leta 2010 (835.035 evrov). Potrebno je upoštevati tudi zagotavljanje neodplačnih storitev in tehnike Filmskega studia Viba film Ljubljana, ki je pri produkciji filmov, ki so bili sprejeti v sofinanciranje, sodelovala s storitvami v višini 5.099.679 evrov (javno dostopni podatki SFC) (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Ministrstvo si prizadeva za razvoj kakovostne kinematografske in avdiovizualne dejavnosti v vseh fazah, gledanost in dostopnost kakovostnih del v Republiki Sloveniji in slovenskih del v mednarodnem prostoru (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Dolgoletna odsotnost celovite vizije razvoja na tem področju se danes kaže predvsem v naslednjih problemih: pomanjkanje srednjeročne programske strategije, jasno opredeljenih ciljev, nekontinuirana proizvodnja nacionalnega filmskega programa, vprašanje statusa in odgovornosti filmskih producentov, premajhna povezanost med SFC in RTV Slovenija pri nastajanju, produkciji in promociji slovenskega filma, ipd (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

5.1.1. Cilji in ukrepi nacionalnega programa za kulturo 2014 – 2017:

Cilji so usmerjeni k zagotovitvi sofinanciranja filmske produkcije, ki bi bila uspešnejša tako v promocijskem kot distribucijskem smislu. Pomoč bi bila usmerjena tudi na javno prikazovanje na podlagi katerega bi se dodeljevala sredstva glede na gledanost in uspešnost del prijavitelja. Predvidene so tudi denarne injekcije za modele distribucije, ki bi sredstva

recipročno vlagala nazaj v avdiovizualno produkcijo. Namenjena bi bila tudi podpora festivalom kakovostnega film, art kino mreži, kinematografski distribuciji in projektom filmske vzgoje. Nenazadnje ukrepi obsegajo tudi osnivanje metrik gledanosti slovenskih in evropskih avdiovizualnih del na televiziji in na spletu ter zagotavljanje javne dostopnosti podatkov (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Poleg naštetih ukrepov spadajo med njih tudi ukrepi na področju prilagoditev za senzorno ovirane, vključitev filmske vzgoje v šolski kurikulum in večja vloga RTV pri promociji kakovostnih slovenskih kinematografskih in avdiovizualnih del (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Zgoraj naštetimi ukrepi predvidevajo prednostno sofinanciranje kakovostnih avdiovizualnih in kinematografskih projektov, ki bi s pomočjo ciljno določenega občinstva lahko dosegali večjo gledanost. Oblikovali bi novo shemo državne pomoči pri realizaciji del, ki bo prispevala k oblikovanju dinamičnega in odzivnega modela podpore filmski produkciji. Predvidevana je opremljenost del s podnapisi za gluhe in gluhoneme ter zvočna oprema za slepe in slabovidne. Vsebinsko ukrepi sledijo spremembi poslovnih modelov produkcije in distribucije. Ministrstvo tako želi omogočiti zagonsko financiranje novih distribucijskih modelov pod pogojem, da prejemnik javnih sredstev investira v produkcijo novih del. S pomočjo ukrepa bi vplivali na razvoj spletne distribucije, posledično pa regulirali tudi spoštovanje avtorskih in sorodnih pravic. Za kakovostno in raznoliko produkcijo bi potrebovali bi potrebovali 10.000.000 evrov na letni ravni, čas izvajanja pa bi potekal med letoma 2014 in 2017 (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Ministrstvo za kulturo v nacionalnem programu za kulturo navaja tudi ukrepe za večji trg kinematografskih in avdiovizualnih del, ki vključujejo pripravo zakonskih rešitev za bolj fleksibilno, kvalitetnejšo, učinkovitejšo in številčnejšo filmsko in avdiovizualno produkcijo. Ukrepi so naravnani k boljši opredelitvi uresničevanja javnega interesa RTV Slovenija pri sofinanciranju projektov neodvisnih producentov in koproducijskega sodelovanja pri delih za javno, televizijsko in kinematografsko predvajanje. V ta namen mora Televizija Slovenija nameniti najmanj 4 procente zbranih sredstev v okviru zbranega prispevka za programe in storitve (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Vodila SFC pri sofinanciranju gredo v smeri uresničevanja javnega interesa, pri čemer je glavni način za slednje, učinkovito dodeljevanje denarnih sredstev ob upoštevanju meril kulturnih vsebin in gledanosti. Ko je govora o kulturnih merilih gre za filmsko produkcijo, ki je tematsko in žanrsko raznovrstna, pri kateri so avtorji uravnoteženo zastopani po generacijah in skrb za nove avtorske generacije ter povečanje razmerja v prid filmov namenjenih otrokom in mladostnikom (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Ukrepi omogočajo dodatno državno subvencijo, ki tujim filmskim producentom v predpisani višini povrne delež vloženi stroškov, ki so nastali v sklopu snemanja v Sloveniji. Ukrep, ki se ga poslužujejo v številnih državah, ima pozitivne gospodarske učinke. Za dosego cilja je treba povečati učinkovitost črpanja sredstev EU v okviru Eurimages in podprograma MEDIA in število projektov v mednarodnih koprodukcijah. V letu 2012 so producenti prejeli podporo v višini 97.900 evrov od Eurimages in 170.291,32 evrov od podprograma MEDIA. Ministrstvo predlaga tudi zunajproračunske vire v okviru vseh udeležencev v kinematografski verigi (Ministrstvo za kulturo RS 2015b).

Na Ministrstvu so po sprejetju Nacionalnega programa za kulturo 2014 – 2017 pripravili tudi osnutek zakona o slovenskem avdiovizualnem centru, ki naj bi preobrazil slovensko filmsko področje. Osnutek, katerega osnovne ideje temeljijo na ciljih Nacionalnega programa za kulturo 2014 – 2017, so poimenovali SLAVC. V nadaljevanju bom predstavila temeljne cilje in spremembe, ki bi se jih uvajalo v okviru zakona.

5.2 Zakon o slovenskem avdiovizualnem centru – SLAVC

Predlog zakona zaobjema celotno kinematografsko verigo in navaja nekatere rešitve problemov, ki so se pojavljali do zdaj. Za začetek bi se trenutni SFC in Viba film preselila pod isto streho v Stegnah, delovala pa bi kot ločeni organizacijski enoti z ločenim računovodstvom. Zakon predvideva tudi avtomatično podporo producentom za komercialno uspešen projekt pod pogojem izpolnitve spodnje meje kriterija za uspešnost, ki je v osnutku zakona določena z 70.000 gledalci. Med novostmi ne velja izpustiti tudi ene izmed bolj pomembnih spodbud, ki se nanaša na tuje producente, ki bodo snemali na

slovenskih tleh. Odslej bodo zgoraj omenjeni producenti upravičeni do določenega dela sredstev, saj snemanje tujih filmov v Sloveniji doprinese h gostinski in turistični dejavnosti, vključuje pa tudi angažma domačih ustvarjalcev in strokovnjakov ter promocijo države. Med najpomembnejše novosti spada tudi uvedba zunajproračunskih virov financiranja, na kar so dolgo opozarjali že filmarji sami. Te vire sicer predvideva že veljavni zakon o SFC, vendar se doslej zaradi nekompatibilnega zakona o medijih in zakona o RTV niso dosledno izvajali. Poleg nacionalne televizije, ki namenja kinematografski dejavnosti letno 2 odstotka prispevka od naročnin, bodo svoj delež morali prispevati tudi komercialne televizije, operaterji, kinematografski prikazovalci in druge pravne osebe (Ministrstvo za kulturo RS 2015c).

Predlog novega zakona prinaša bistvene spremembe na večih področjih. Uvesti želi novo in širšo definicijo javnega interes, ki se osredotoča na optimizacijo slovenske kinematografije. K Slovenskemu avdiovizualnemu centru bo zaradi racionalizacije delovanja pripojen Filmski studio Viba film. K usklajenemu delovanju tehnične in programske podpore filmskih projektov bi pripomogla združitev obeh institucij. Prav tako kot v Nacionalnem programu je dodana tudi avtomatična podpora filmskim projektom, utemeljena glede na uspešnost oziroma gledanost predhodnih projektov posameznih producentov. Na ta način bi bilo več pozornosti namenjene filmom, ki bi dosegali večjo gledanost, vendar pa ta oblika spodbude ne sme presegati več kot 30% vseh sredstev, ki jih agencija letno nameni produkciji filmov. Istočasno uvaja tudi spodbujanje tujih producentov za snemanje filmov na območju Slovenije. Podpora je utemeljena na vračilu določenega dela sredstev, nastalih ob proizvodnji filmskih in avdiovizualnih del tujih producentov na območju Republike Slovenije. Svet agencije bi po novem zakonu sestavljali predstavniki celotnega filmskega avdiovizualnega sektorja med katere prištevamo avtorje, producente, strokovnjake s področja filmske vzgoje, distributerje in prikazovalce, izdajatelje televizijskih programov ter ponudnike dostopa do storitev linearne televizije in nelinearnih storitev. Za podporo produkciji je ena izmed pomembnejših rešitev tudi uvedba zunajproračunskih virov (Ministrstvo za kulturo RS 2014).

Problem odsotnosti izvenproračunskega financiranja in davčnih olajšav za tuje produkcije, ki nas bi uvrstilo med primerljive evropske države, je v intervjuju poudaril tudi solastnik

Aleš Pavlin. Evropske države, ki davčne olajšave za tuje produkcije in izvenproračunsko financiranje že imajo, lahko posledično zaradi višjih budgetov krovnih organizacij ustvarjajo tudi boljše filme.

Pri izvenproračunskemu financiranju gre za prispevek iz strani panog, ki na avdiovizualnem področju delujejo s posredovanjem tujih del. Med njih spadajo izdajatelji televizijskih programov, kinematografski prikazovalci, distributerji, ponudniki dostopa do storitev linearne televizije in nelinearnih storitev ter pravne osebe, ki samostojno opravljajo dejavnost trženja oglasnega prostora v programih tujih izdajateljev za namen oddajanja na ozemlju Republike Slovenije. Kot zadnji ukrep navaja predlog zakona varstvo otrok in mladoletnikov v sklopu katerega agenciji nalaga oblikovanje meril za kategorizacijo filmov in nadzor nad izvajanjem (Ministrstvo za kulturo RS 2014).

Predlog novega zakona je na podlagi specifičnosti slovenskega prostora sledil nekaterim modelom financiranja in sistemske ureditve drugih uspešnih evropskih držav med katere prištevamo tudi Francijo, Finsko, Poljsko, Slovaško, Romunijo in Hrvaško (Ministrstvo za kulturo RS 2014).

6 ZAKLJUČEK

Slovenski film je del evropske kinematografije, kar se med drugim odraža tudi v specifikah financiranja filmov v obliki subvencij z naslova javnih sredstev. Evropa po obsegih proračunov za celovečerne filme in njihovem globalnem dosegu filma ne more konkurirati Ameriški industriji, na podlagi Unescove raziskave pa je razvidno, da je Evropa na tem področju manj konkurenčna tudi azijskim državam. Organizacije, ki so v Ameriki in Aziji pomembni financerji, se v Evropi ne spuščajo v tveganja, ki jih predstavlja produkcija filma, zato so sredstva za izvedbo projekta veliko bolj omejena.

Glede na takšno situacijo ni presenetljiva ugotovitev, da je bila kontinuirana proizvodnja celovečernih filmov v Sloveniji omogočena šele ob izdatni finančni pomoči države in njenih javnih institucij. Financiranje iz nacionalnih in evropskih javnih sredstev namreč predstavlja levji delež proračunov za slovenske celovečerne filme, ki jih producenti dopolnjujejo s pomočjo koprodukcij in lastnih vložkov v obliki materialnih sredstev.

Lastnih neposrednih finančnih sredstev producenti praviloma ne vlagajo, prav tako drugi viri financiranja, kot je na primer product placement, razen izjem niso prisotni. V primerjavi z večino evropskih držav Slovenija filmu (in umetnosti nasploh) namenja precej manj denarja. Zaradi omejenega obsega državnih subvencij in zastarele zakonodaje je stanje (financiranja) slovenskega celovečernega filma relativno slabo, kar je v intervjuju potrdil tudi Aleš Pavlin, ki je eden od producentov na tem področju. K temu stanju še dodatno prispeva dejstvo, da je domači trg za celovečerce izredno majhen, v tujino pa slovenski filmi težko prodrejo z večjimi uspehi.

Na pobudo strokovne javnosti si v zadnjem času ministrstvo za kulturo prizadeva za izboljšanje pogojev na področju avdiovizualne umetnosti v Sloveniji. V sklopu Nacionalnega programa za kulturo 2014 – 2017 si prizadeva za sofinanciranje z večjim promocijskim in distribucijskim potencialom na podlagi spremembe poslovnih modelov pri produkciji in distribuciji. Po sprejetju programa je ministrstvo pripravilo tudi osnutek zakona o slovenskem avdiovizualnem centru, ki naj bi preobrazil filmsko področje. Predlog zakona navaja nekatere rešitve problemov, ki so se pojavljali do zdaj. Med najpomembnejše novosti spadata uvedba zunajproračunskih virov in uvedba davčnih olajšav za tuje produkcije, na kar so že dolgo opozarjali tudi filmarji in producenti sami. Te spremembe bi nas po mnenju producenta Aleša Pavlina uvrstil med primerljive evropske države in nas, kar se tiče posluha politike za avdiovizualne dejavnosti v primerjavi z drugimi državami, prestavil iz evropskega dna.

Če sklepam glede na ostale evropske države, ki takšne ukrepe že nekaj časa uveljavljajo, lahko ugotovim, da gredo omenjene rešitve vsaj na papirju v pravo smer. Prvi korak k izboljšanju stanja so definitivno spremembe, navedene v osnutku zakona o slovenskem avdiovizualnem centru. Čas pa bo pokazal, kdaj bo le-ta sprejet in kako bodo rešitve delovale v praksi. Izkušnje na filmskem (in tudi drugih področjih) v preteklosti namreč kažejo, da v Sloveniji vse preveč rešitev ostane samo mrtva črka na papirju. Dejanski razvoj področja pa narekuje zmes inertnosti in okostenelih struktur, ki jo mestoma rešujeta entuziazem ter iznajdljivost ustvarjalcev in filmskih producentov.

Zdi se, da bi na prihodnost financiranja celovečernega filma v Sloveniji najbolj pozitivno vplivalo predvsem povečanje proračunskih sredstev. Upoštevajoč trenutne vsesplošne

politike varčevanja je ta sicer najenostavnejša rešitev v bližnji in srednjeročni prihodnosti tudi najmanj verjetna. Pred kratkim je namreč vlada sprejela razrez načrtovanih predlogov proračunov za leti 2016 in 2017, ki kljub pozitivnejšim gospodarskim kazalcem, niso pretirano naklonjeni kulturi. Pa tudi če bi se državna sredstva za financiranje celovečernega filma nepričakovano povečala, bi moral najpomembnejši ukrep za izboljšanje stanja iti najprej v smeri izdelave premišljene in fokusirane strategije s širšo podporo strokovne javnosti, ki bi bila dejansko izvedljiva v praksi. Kljub obilici črnih, ki je bilo porabljenega za pisanje raznih nacionalnih programov, samostojna Slovenija nikoli ni zares imela izdelane učinkovite strategije za ustvarjanje in financiranje celovečernega filma. Če se ozremo po Evropi, se temeljna razlika kaže med tistimi državami, ki si z načrtno in sistematsko strategijo gradijo svojo filmsko kulturo, in tistimi, ki filme producirajo po nekakšni inerciji. Na žalost k zadnjim spada tudi Slovenija. V tem smislu bi se zagotovo lahko učili od držav kot so Češka, Avstrija, Italija, Francija, Velika Britanija in Hrvaška, ki znaten del svojega razvoja dosegajo s pomočjo kulture in kulturnega turizma.

Po mojem mnenju bi z vidika financiranja strategija vsaj v določeni meri morala iti tudi v smer večje komercialne uspešnosti slovenskih celovečernih filmov, ki bi preko reinvesticij povečala proračune in ob dobri vsebinski strategiji posledično tudi kvaliteto filma. Če si dovolimo nekoliko ekstremno ponazoritev in slovenski film neposredno primerjamo z ameriškim, je glavna razlika v komercialni uspešnosti ameriške filmske produkcije v tem, da dohodke distribucije potem lahko usmeri v nove projekte in tako poganja pozitivno spiralo financiranja. Slovenski film seveda nikoli ne more doseči uspehov ameriškega, prav gotovo pa bi večji zaslužki distribucije slovenskih filmov lahko prispevali k izboljšanju splošnega stanja na področju financiranja. Kot rečeno pa bi za to morala obstajati dobro zastavljena strategija z jasnimi cilji in merljivimi rezultati.

Poleg tega glede na izredno majhen domači trg to neobhodno pomeni, da bi ustvarjalci slovenskih celovečernih filmov morali ciljati predvsem na večje tuje trge. V povezavi s tem pa se moramo vprašati ali slovenski film sploh ima potencial za uspešnejši prodor v tujino. Največja ovira za to so prav gotovo izhodiščne finančne omejitve, ki, kot smo videli zgoraj, v veliki meri določajo kakšni celovečerni filmi se snemajo. Scenariji se v procesu nastajanja filma namreč prepogosto prilagajajo (nizkemu) proračunu in ne obratno, kar lahko

pripelje do scenografsko in kostumografsko oklestenega izdelka. Prav tako obstajajo razmeroma velike omejitve glede žanrov. Slovenija s proračuni, ki jih namenja filmski industriji, posledično ni v stanju izvedbe produkcije spektaklov, kostumskih in zgodovinskih filmov, ki imajo zaradi večje atraktivnosti tudi večji potencial za tržni uspeh v tujini. Večina filmov se dogaja v sodobnosti in na majhnem številu snemalnih lokacij.

Naslednja potencialna ovira je jezik, saj se zastavlja vprašanje ali so filmi v slovenščini dovolj atraktivni za tuje trge. Ali bi v smeri doseganja večje komercialne uspešnosti morali slovenske filme snemati v tujih jezikih (zelo verjetno angleščini)? Ali je to potem sploh še slovenski film? Zelo lahko si je predstavljati ogorčene krike konzervativnih zagovornikov slovenske nacionalne identitete, če bi z nacionalnimi javnimi sredstvi posneli film v tujem jeziku (četudi bi bil komercialno uspešen v tujini).

Prek jezika zelo hitro pridemo do naslednje večje ovire v obliki pregovorno evropske zaveze filmu kot umetnosti, ki je v izhodišču naperjena proti bolj komercialnim projektom in je v Sloveniji še vedno precej prisotna. Seveda bi bilo nevzdržno zagovarjati ekstremno komercializacijo, gotovo pa se na tem mestu ponuja izziv, kako snemati kvalitetne slovenske filme, ki so hkrati tudi uspešni na tujih trgih.

Na koncu lahko sklenemo, da morajo ukrepi za izboljšanje stanja na področju financiranja slovenskega celovečernega filma iti v smeri čimprejšnjega sprejetja prepotrebne osvežitve zakonodaje na tem področju. Bolj premišljeno in načrtovano bi ob konsenzu stroke morali zasnovati tudi strategijo in jo z merljivimi rezultati uveljaviti v praksi. Nenazadnje pa bi po mojem mnenju ukrepi za izboljšanje stanja financiranja morali iti tudi v smer večje komercialne uspešnosti celovečernih filmov v tujini. To bi lahko dosegli s pomočjo skrbno izbranih nišnih usmeritev slovenske filmske ustvarjalnosti, ki bodo atraktivne za dobro izbrane tuje trge v kombinaciji s spretnostjo producentov, ki stremijo k optimizaciji in čim boljšem izkoristku sredstev v sklopu filmskega procesa. Pri tem pa seveda ne smemo pozabiti na podporo države, dobro zakonodajo in strokovno podkovanost iskanje pravega razmerja med komercialnimi in bolj umetniškimi filmi.

7 LITERATURA

1. Bruckheimer, Jerry. 2003. Titanik, a tudi na ducate propadlih filmov. *Delo*, 24–25 (16. avgust).
2. *Center ustvarjalna Evropa v Sloveniji – MEDIA*. 2015. Dostopno prek: <http://media.ced-slovenia.eu/> (12. avgust 2015).
3. *Council of Europe – Eurimages*. 2015. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dg4/eurimages/default_en.asp (12. avgust 2015).
4. Čas, Katarina. 2008. *Tržno komuniciranje slovenskega filma*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
5. Directorate of Culture and Audiovisual Policy: *The European Film Industry under Analysis: Second Information Report 1997*. Dostopno prek: <http://www.ub.edu/medame/film-ind.htm> (12. avgust 2015).
6. Elsaesser, Thomas. 2005. *European cinema: face to face with Hollywood*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
7. Filmmakers. 1999. *The film producer part I*. Dostopno prek: <http://www.filmmakers.com/stories/Producer.htm> (12. avgust 2015).
8. Gazdić, Sašo. 2001. Filmska politika v evropski uniji. V *Zbornik referatov Republike Slovenije*, 415-429. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
9. Ministrstvo za kulturo RS. 2015a. *Program dela za leto 2015*: Slovenski filmski center, javna agencija Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.film-center.si/media/cms/attachments/2015/06/01/Program_dela-2015SFC_kyJo2Ju.pdf (12. avgust 2015).
10. ---. 2015b. *Nacionalni program za kulturo 2014 – 2017*. Dostopno prek: <http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/novice/NET.NPK.pdf> (12. avgust 2015).
11. ---. 2015c. *Zakon o slovenskem avdiovizualnem centru, javni agenciji Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/>

- Ministrstvo/Zakonodaja/Predpisi_v_pripravi/2014/SLAVC/ZSLAVCJA_o.pdf (12. avgust 2015).
12. ---. 2014. *Novi filmski zakon za novo dobo filmske kulture in slovenskega filma*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1328/5986/342d983a6ca47c38c087cb324ed54932/ (12. avgust 2015).
 13. Pavlin, Aleš. 2015. *Intervju s prokuristom produkcijske hiše Perfo*. Ljubljana, 16. julij.
 14. Rugelj, Samo. 2002. *Evropski film, večno nihanje med umetnostjo, zabavo in poslom*. Ljubljana: Modra premiera.
 15. ---. 2007. *Stranpota slovenskega filma: zapisi o kinematografiji 2000-2007*. Ljubljana: Umco.
 16. *Slovenski filmski center*. 2015a. Dostopno prek: <http://www.film-center.si/sl/> (12. avgust 2015).
 17. ---. 2015b. *Poročilo o dejavnosti v skladu Eurimages v letu 2014*. Dostopno prek: http://www.film-center.si/media/cms/attachments/2015/03/19/LP_14_mednarodne_aktivnosti_Eurimages.pdf (12. avgust 2015).
 18. *Splošni pogoji poslovanja Filmskega sklada Republike Slovenije – javnega sklada*. Ur.l.RS 69/03, 5/04, 16/04, 95/04 – popr., 134/06 in 33/10 (16. julij 2003).
 19. Štefančič, Tina. 2011. *Trženje slovenskih filmov*. Diplomsko delo, Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper.
 20. UIS. 2013. *Information Paper no. 14: Emerging Markets and the Digitalization of the Film Industry: An analysis of the 2012 UIS International Survey of Feature Film Statistics*. Dostopno prek: <http://www.uis.unesco.org/culture/Documents/IP14-2013-cinema-survey-analysis-en.pdf> (12. avgust 2015).
 21. *Viba film*. 2015. Dostopno prek: <http://www.vibafilm.si/o-nas/zgodovina> (12. avgust 2015).
 22. Vogel, Harold L. 1998. *Entertainment industry economics, A guide for financial analysis*. Fourth edition. Cambridge University Press.
 23. *Zakon o Slovenskem filmskem centru, javni agenciji Republike Slovenije (ZSFCJA)*. Ur.l. RS 77/2010 (4. oktober 2010).